SOSYAL, İNSAN VE İDARİ BİLİMLERDE İLERİ VE ÇAĞDAŞ ÇALIŞMALAR 1

Editörler
Doç. Dr. Derya Fatma BİÇER
Doç. Dr. Yaşar ÖZ

DUVAR

SOSYAL, İNSAN VE İDARİ BİLİMLERDE İLERİ VE ÇAĞDAŞ ÇALIŞMALAR 1

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Derya Fatma BİÇER
Doç. Dr. Yaşar ÖZ

Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde İleri Ve Çağdaş Çalışmalar 1
Editörler:Doç. Dr. Derya Fatma BİÇER, Doç. Dr. Yaşar ÖZ

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: ARALIK 2023
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-6585-86-7

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvaryayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1……9
SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK LİDERLİK, KURAMLARI VE M. WEBER'DE OTORİTE TİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
Abdurrahman GÜNEŞ

BÖLÜM 2 ……23
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE
ULUSLARARASI TİCARETİN ÖNEMLİ OYUNCULARI:
ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN İNCELENMESİ
Osman KAVAK, Ahmet AKATAK

BÖLÜM 3 ……46
ÇEVRESEL VE EKONOMİK FAKTÖRLERİN ETKİLEŞİMİ:
KANADA'DA CO2 EMİLİMİ VE GSYİH ÜZERİNE SINIR TESTİ ANALİZİ
ANIL DAĞDEMİR, CAN APAYDIN

BÖLÜM 4 ……66
KIRIK CAMLAR TEORİSİNİN ÇALIŞMA HAYATINDAKİ YERİ
Banu ÖZBUCAK ALBAR

BÖLÜM 5……75
ÖRGÜTLERDE SESSİZ İSTİFA DAVRANIŞI
Banu ÖZBUCAK ALBAR

BÖLÜM 6 ……86
DAVRANIŞSAL İKTİSAT, NÖROİKTİSAT VE YÖNTEMLER ÜZERİNE
Banu ÖZÜŞEN

BÖLÜM 7 ……106
ÇOKLU AFET TEHLİKELERİNDE RİSKİN YÖNETİMİ
Bekir TAŞTAN

BÖLÜM 8 ……119
COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ'NDE
KONUMSAL ANALİZ VE ÖZELLİKLERİ
Bekir TAŞTAN, Arif Çağdaş AYDINOĞLU

BÖLÜM 9 ……144
KONAKLAMA VERGİSİNDE YERSİZ VEYA FAZLA HESAPLAMANIN
MUHASEBELEŞTİRME ESASLARI
Bilal GEREKAN

BÖLÜM 10 ……153
PARA ARZI VEGELİR ETKİLEŞİMİ:
ARDL ANALİZİYLE NORVEÇ ÖRNEĞİ
CAN APAYDIN, ANIL DAĞDEMİR

BÖLÜM 11 ……172
ORHAN PAMUK'UN VEBA GECELERİ VE GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ'İN KOLERA GÜNLERİNDE AŞK ADLI ESERLERİNDE
METAFOR OLARAK SALGIN HASTALIK
Fesun KOŞMAK, Canan AKBABA

BÖLÜM 12 ……187
İŞLETMELERDE ÜCRET YÖNETİMİNİN MOTİVASYONA ETKİSİ:
ÇALIŞANLAR ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA
Erol YEKTAŞ,Celal KIZILDERE3

BÖLÜM13……. 209
İŞLETMELERDE PERFORMANS DEĞERLEME
ÇALIŞMALARININ ÇALIŞANLAR ÜZERİNDE ETKİLERİ
Eyyüp İNANLI, Celal KIZILDERE

BÖLÜM 14 ……230
TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKACILIĞI VE
GENEL İŞLEYİŞİ
Cemil ŞENEL, Gülşah ZENCİRKIRAN

BÖLÜM 15……. 245
İRFAN, ERDEM VE EYLEMİN ŞİİRİ: MEHMET ÂKİF ERSOY
Cevat ÖZYURT

BÖLÜM 16 ……272
TAKSİ ŞOFÖRLERİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR:
TEKİRDAĞ DEĞİRMENALTI TAKSİ DURAĞINDA ÇALIŞAN
ŞOFÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
Coşkun DİKBIYIK,Emre GÜN

BÖLÜM 17……293
TURİZM AMAÇLI İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ
PROGRAM TASARIMI SÜRECİNE YÖNELİK
PROGRAM GELİŞTİRME MODELLERİNİN İNCELENMESİ
Davut UYSAL

BÖLÜM 18 ……308
BANKALARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR BANKACILIK UYGULAMALARI VE
KURUMSAL MARKA DEĞERİ GELİŞİMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
ENTEGRE FAALİYET RAPORLARINA DAİR GÜNCEL BİR İÇERİK
ANALİZİ
Elif DENİZ

BÖLÜM 19……. 337
KORKULARIN YEGÂNE KENTİ İSTANBUL: TÜRK KORKU VE
GERİLİM SİNEMASI'NDA İSTANBUL'UN KULLANIMI
Gizem ŞİMŞEK KAYA

Bölüm 20……. 344
GİRİŞİMCİLİK VE REKABET GÜCÜ KAVRAMLARIÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Mert SOĞUKOLUK

Bölüm 21 ……..354
KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA KASİDELERDE TARSİ' SANATI
Mert DUMLU, Mete Bülent DEGER

BÖLÜM……. 22 376
TÜRKİYE'DE DİJİTAL HİZMET VERGİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Muhammed SAMANCI

BÖLÜM 23……. 384
ULUSAL İNOVASYON MODELLERİ VE PERFORMANS ÖLÇÜMÜ
Sümeyra AKDAMAR, Özcan KARAHAN

BÖLÜM 24 410
KONULARINA GÖRE MESNEVÎLER: BİR TASNİF DENEMESİ
Reyhan KELEŞ, Hilal KILIÇ

BÖLÜM 25 …….…….438
TÜRKİYE CUMHURİYETİ PARLAMENTO TARİHİNDE KADIN TEMSİLİ, TARİHSEL SÜREÇ, MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Rıfat KARAKOÇ

BÖLÜM 26 ……454
DUYGUSAL ZEKANIN ETİK DAVRANIŞA ETKİSİ
Esma UZUNÖZ, Sabahattin ÇETİN

BÖLÜM 27……. 474
BOLU ŞEHRİNİN KURULUŞU GELİŞMESİ VE
FONKSİYONEL ALANLARI
Sema ÇETİNKAYA

BÖLÜM 28 …….507
1929 EKONOMİ KRİZİ VE TÜRK EKONOMİSİNİN KRİZLE İMTİHANI
Serdar GÖKTAŞ

BÖLÜM 29 …….528
VERİ ANALİTİĞİ VE TURİZMDE KULLANIM ÖRNEKLERİ
Serpil SEVİMLİ DENİZ

BÖLÜM 30……. 537
AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ÇEVRE VE ENERJİKONULARI ÜZERİNE
İNCELEME
Seyyid Ali ERTAŞ

BÖLÜM 31 545

POPÜLER KÜLTÜRÜN SOSYAL TAKLİT TEORİSİ ARACILIĞIYLA
FİNANSAL SATIN ALMA DAVRANIŞINA ETKİSİ
Sezen GÜNGÖR

BÖLÜM 32……. 561
KONAKLAMA SEKTÖRÜNDE HİZMET KALİTESİNİN MÜŞTERİ
MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATİ ÜZERİNE ETKİSİNE
YÖNELİK ÇALIŞMALARDA REGRESYON ANALİZLERİ:
BİR ALAN YAZIN TARAMASI
Süleyman ŞAHİN

BÖLÜM 33……. 580
KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN ÜLKELER AÇISINDAN ÖNEMİ
Tolkun BEKTURGAN KIZI, Uğur ÜNAL

BÖLÜM 40

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN AZALTILMASININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ UYUM POLİTİKALARI

Selma BÜYÜKKANTARCI TOLGAY[1]

GİRİŞ

Toplumsal refah ve kalkınmanın çevreye yarattığı tehditler, içinde yaşadığımız yüzyılda çözüm bulunamadığı takdirde gelecekte en önemli sorun olarak karşımıza çıkacaktır. İnsan faaliyetleri sonucunda atmosfere yayılan sera gazları, küresel ısınmanın nedenleri olarak görülmekte ve bu da iklim değişikliğine yol açmaktadır. Karbondioksit emisyonlarının artması gelecek için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu da çevresel sürdürülebilirliği imkânsız hale getirmektedir (Khan ve diğerleri, 2021a). İklim değişikliğinin dünyayı maruz bırakacağı olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla tüm dünya ülkelerinin sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik ortak politikalar belirlemesi ve tüm ülkelerin bu politikaları kararlı bir şekilde uygulaması gerekmektedir (Farajzadeh ve diğ. 2023).

İklim değişikliği ve çevresel bozulma dünyanın geleceği için en büyük tehdidi oluşturmaktadır. Bu nedenle Avrupa Birliği (AB), 2019 yılında Avrupa Yeşil Mutabakatını iklim değişikliği ile mücadele amacıyla ortaya koymuştur. Buna göre 2050 yılında ilk iklim nötr kıta olma hedefi belirlemiştir. Bu nedenle bu hedefe ulaşmak için üye ülkelerin büyüme stratejilerini yeniden belirleyerek tüm politikalarını belirlenen hedeflere göre oluşturmaları istenmiştir. Yeşil mutabakat ile oluşturulacak politikalar sanayiden finansmana, enerjiden ulaştırmaya ve binalardan tarıma uzanan farklı konularda geniş değişiklikler içermektedir. İklim değişikliği sürdürülebilir kalkınma ve büyümenin gerçekleştirilmesi konusunda da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle iklimi olumsuz yönde etkileyecek sera gazı azaltılması için yapılacak politikalar üstünde durulması gereken konulardır. Sera gazı emisyonlarının azaltılması konusunda önlem alınabilmesi için uluslararası alanda birçok girişimler yapılmıştır. Bu girişimlere ülkelerin uyum süreçleri sürdürülebilir kalkınma ve büyümeleri için üzerinde durulması gereken konulardandır.

Bu çalışmanın amacı, küresel iklim değişikliğinin sürdürülebilir kalkınma sürecine günümüzde var olan ve gelecekte karşılaşılabilecek etkilerini ortaya koyarak Türkiye'nin bu hedefte uyguladığı ve uygulayacağı politikalar

[1] Dr. Öğr. Üyesi; Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dış Ticaret Bölümü. sbtolgay@kayseri.edu.tr ORCID No: 0000-0003-0591-7822.

izlenecektir. Böyle bir çalışma yapma fikri son yıllarda Türkiye'de mevsimlerde yaşanan değişikliklerden ortaya çıkmıştır. Çalışmada öncelikle iklim değişikliği konusunda bilgi verilmiş ve bu konuda yapılan uluslararası müzakerelerden bahsedilmiştir. İkinci bölümde iklim değişikliği sürdürülebilir kalkınma ilişkisinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme ve kalkınma çalışmalarında iklim değişikliğini azaltmak amacıyla uygulanan politikalar anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasında uyguladığı politikalar değerlendirilerek yeni fikirler sunulmuştur.

1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ULUSLARARASI ÇÖZÜM MEKANİZMALARI

Günümüzde ülkelerin ve toplumların gelişmesindeki en büyük sorunlardan biri 1970'lerden bugünlere doğru hızla büyüyen bir sorun olan ve pek çok sorunla da ilişkili olan iklim değişikliğidir. Birleşmiş Milletler kapsamındaki Dünya Meteoroloji Örgütü Birleşmiş Milletler Çevre Programı ile birlikte BM Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Panelini insanların yapmış oldukları faaliyetler sonucunda oluşan iklim değişikliği risklerini incelemek amacıyla 1988 yılında kurmuşlardır. Panelde kurulduğu günden bugüne altı adet rapor hazırlamıştır. En son Mart 2023 de yayınladığı altıncı değerlendirme raporunda insanların faaliyetlerinin, esas olarak sera gazı emisyonları yoluyla küresel ısınmaya neden olduğu ve küresel yüzey sıcaklığı 1850-1900 lü yıllara kıyasla 2011-2020'de 1,1°C üzerine çıktığı tespit edilmiştir (IPCC, 2023). İnsanların kullandığı yenilenemeyen enerji kaynağı kullanımı, insanların üretim ve tüketim kalıplarının değişmesi ve yanlış arazi kullanımları küresel sera gazı emisyonlarını arttırmıştır.

Antarktika'da yapılan bir takım ölçümler sonucunda, uzun dönemli buz çağının, daha kısa ve daha sıcak dönemler itibariyle kesintiye uğradığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 3 milyar yıl önce dünya yüzey sıcaklığının 70°C olduğu yapılan araştırmalar sonucu tahmin edilmiştir. Dünyamızın uzunca bir süre sıcak bir küre olarak varlığını sürdürdüğü, yaklaşık 2,3 milyar yıl önceden başlayarak yavaş yavaş soğuma eğilimine girdiği tespit edilmiştir. Milattan önce 760-700 ve 620-590 yılları arasında dünyamız buzul çağlarını yaşamıştır (Uzmen, 2007). İklimde yaşanan bu değişiklikler iklim değişkenliği içerisinde yer almaktadır. İklim değişikliği ise ya doğal olarak içsel süreçler ya da insanların yapmış oldukları faaliyetler ile dışardan zorlamalarla oluşmaktadır. İklim değişikliğine neden olan içsel süreç olarak adlandırılan kendi içinden doğan okyanus ve hava dolaşımlarında gerçekleşen değişimler olarak tanımlanabilir. Dışsal zorlamalar ise, atmosferin kompozisyonunu değiştiren

güneş ışınımındaki değişiklikler ve dünyada gerçekleşen volkanik olaylar olabileceği gibi insan kaynaklı faaliyetler de olabilir (Başoğlu ve Telatar, 2013).

İklim değişikliğine neden olan birçok etken mevcuttur ancak en önemlisi ve belki de en çok etkiye neden olan insan kaynaklı faaliyetlerdir. Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte hızla gelişen makineleşme sonrasında üretimin artması ve ülkelerin ekonomik büyüme arzuları ile artan tüketime yetişebilmek amacıyla enerji ihtiyacının da artması beraberinde bir takım sorunları getirmeye başlamıştır. Enerji ihtiyacını giderebilmek için kömür, petrol gibi fosil yakıtların kullanımı artmıştır. Yoğun bir şekilde kullanılan fosil yakıtlar sonucunda sera gazı olarak isimlendirilen CO2 gazının atmosferdeki yoğunluğu da gitgide artmıştır. Fosil yakıt kullanımlarının artmasının yanında insanların yapmış oldukları faaliyetlerde yanlış arazi kullanımı sonucu orman alanlarının tahrip edilmesi, tarımsal faaliyetler de süreci iklim değişikliğine neden olmaktadır (Başoğlu, 2014). İnsanların yapmış oldukları bu faaliyetler sonucunda artan sera gazı emisyonu güneşten gelen ve dünyadan tekrardan atmosfere giden ısı ışınlarının daha fazla tutunmasına yol açarak sıcaklığın artmasına neden olur (Yaylalı, 2009).

Sıcaklığın aşırı derecede artması dünyamızda birtakım ekolojik dengesizliklere yol açmaktadır. Ekolojik dengesizlikleri ortadan kaldırmak için bugünden yapacağımız faaliyetlerde alacağımız önlemlerle gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için çevre sorunlarıyla mücadele etmek amacıyla yerel, bölgesel ve küresel nitelikte çalışmalar yapılmaktadır.

1.1 Birleşmiş Milletler Çevre Programı:

1972 tarihinde çevre sorunlarının küresel anlamda çözüm bulmak amacıyla Stokholm'de uluslararası bir organizasyon olarak kurulmuştur. Kısa adı UNEP olan bu organ dünya genelinde çok taraflı birçok çevre sözleşmesi yapılmasına da ön ayak olmuştur. Organizasyonun görevleri;

- İklim değişikliği hakkında bilime dayanarak çözüm üretebilmek için ileri seviyede araştırmalar yapılmasını sağlar,
- Düşük düzeyde sera gazı emisyonu içeren ve iklim değişikliğine neden olan üretim faktörlerinin azaltılması için farklı sektörlerde çalışmalar yapar,
- Karbon nötr bir dünyaya geçebilmek için insanların iklim değişikliklerine uyum sağlamasını güçlendirir,
- Ülkelerin iklim değişikliğini hem azaltmalarına hem de iklim değişikliğine uyum sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla finansman kaynağı sağlayarak sürdürülebilir çözümler üretir (UNEP).

1.2 Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli:

1988 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ile Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) 'nın birlikte yaptığı panel hükümetleri iklim değişikliği konusunda bilgilendirmek için oluşturulmuştur. Panelin amacı iklim değişikliği ile ilgili veriler toplamak ve topladığı bu verilerle hükümetleri iklim değişikliğinin ekonomik ve sosyal etkenleri, etkileri ve gelecekteki oluşacak riskleri ile ilgili çevre politikaları oluşturmalarını sağlamaktır (Karakaya ve Özçay, 2001). IPCC 2023 yılı itibariyle 195 üyesi ile birlikte raporları uluslararası iklim değişikliği ile ilgili anlaşmalara önemli veriler sağlamaktadır. IPCC dünyanın her yerinde bulunan üyelerinin yaptığı çalışmalarla iklim değişikliği risklerini azaltmak için bilimsel araştırmalar yapmaktadır. Bunun için üç çalışma grubu ve bir görev gücü adı altında çalışma grupları oluşturulmuştur. Her bir çalışma grubunun çalışma alanları farklıdır. Buna göre. Çalışma grubundan ilki "İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temelleri", ikincisi İklim Değişikliği Etkileri, Uyum ve Savunmasızlık" üçüncü çalışma grubu ise "İklim Değişikliğinin Azaltılması" konusunda çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte Ulusal Sera Gazı Envanterleri görev gücü nün ise çalışma alanı yerel sera gazı emisyonlarının ve bunların hesaplanarak rapor olarak sunulabilmesi için bir yöntem bulunmasını sağlamaktır (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC).

1.3 İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü:

Küresel iklim değişikliğinin sebep olduğu sera gazı azaltılması için küresel anlamda gerçekleştirilen en ciddi adımlar Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü'dür (Doğan ve Tüzer, 2011).

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) küresel ısınmanın iklim değişikliğine neden olduğunu ve bunun da insanların faaliyetleri sonucunda oluştuğunu ortaya koymuştur. Küresel ısınmasının iklim değişikliğine etkilerinin incelenmesi ve buna ilişkin çözüm önerileri sunulması için 1992 yılında Rio'da Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi imzalanmıştır. Ülkemiz sözleşmeye 24 Mayıs 2004 yılında 189. üye olarak katılmıştır. 2023 yılı itibariyle BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin 197 taraf ülkesi bulunmaktadır. Sözleşmenin amacı, atmosferdeki sera gazı miktarı ve iklim değişikliğine insan faaliyetlerin neden olduğu durumları eşit bir şekilde ancak sözleşmeye taraf olan ülkelerin sorumluluklarının farklılaştırarak sera gazı salınımını belli bir seviyede kalmasını sağlamaktır. Buna ilişkin bir takım genel ilkeler belirleyerek ülkelerin eylem stratejileri ve sorumlulukları düzenlenmektedir (UNFCC, 2003).

Kyoto Protokolü ise; sanayileşmiş ülkelerin sera gazı emisyonlarının azaltması veya sınırlandırılmasına yönelik olarak, belirlenmiş aralıklarla taraf ülkelerin sera gazı azaltımları ile ilgili rapor vermelerini sağlayan bir protokol olarak hazırlanmıştır. 1997 tarihinde kabul edilen Protokol, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşme'sini tamamlayan ve güçlendiren bir belge niteliğindedir. Kyoto Protokolü BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile aynı hedefleri içermesinden dolayı ülkelerin Protokole taraf olabilmesi için Sözleşme'ye de taraf olması gerekmektedir. Taraf olan ülkeler Ek-I, Ek-II ve Ek-I dışı olarak sınıflandırılmıştır. Protokol'de Ek-I de yer alan ülkeler için belirlenmiş sera gazı emisyon hedeflerine ilaveten, taraf olan tüm ülkeler için bir takım sorumluluklar belirtilmiştir. Bu sorumluluklar:

- Ülkelerin sera gazı emisyon bilgilerinin kalitesinin arttırılması için girişimler yapılması,
- İklim değişikliğine neden olan faktörlerin azaltılarak yerel eylem planlarının hazırlanması,
- Çevreye zarar vermeyen teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması,
- Ülkeler arasında araştırma ve uluslararası iklim istatistikleri oluşturma anlamında işbirliği yapmaları,
- İklim değişikliğine neden olan insan faaliyetleri konusunda toplumun farkındalık düzeylerinin arttırılması ve eğitim öğretim aşamasında bilgilendirme girişimleri konusunda destek verilmesi (UNFCC, 2003).

Kyoto Protokolü'nün mevcutta 192 üyesi olmakla birlikte Ülkemiz 2009 yılında Protokol'e taraf olmuştur. Protokole taraf olduğu 1997'de ülkemiz BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olmadığından dolayı sera gazı emisyon azaltılması veya sınırlandırılması ile ilgli belirlenmiş hedeflere dahil edilmemiştir. Bu nedenle Ülkemizin sera gazı emisyon azaltım ya da sınırlama taahhüdü yoktur (TC Dış işleri Bakanlığı).

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1987 yılında Ozon Tabakasının Korunması Sözleşmesi Montreal Protokolü imzalanarak kontrol altına edilemeyen tüm sera gazlarını içermekteyken Kyoto Protokolü bu gazların 6 tanesini içeren eylem planları ile ilgilidir: Bu gazlar Karbon dioksit (CO2), Metan (CH4), Diazot monoksit (N2O), Hidroflorokarbonlar (HFCs), Perflorokarbonlar (PFCs), Kükürt heksaflorid (SF6). Bu gazlardan karbondioksit gazının %50, metan gazının %18 ve diazot monoksit gazının ise %6 olarak insan faaliyetlerinin sonucu küresel etkisi tahmin edilmiştir (UNFCC, 2003).

1.4 Paris İklim Anlaşması:

Paris Anlaşması, 2015 yılında BM İklim Değişikliği Konferansa 196 üye tarafından kabul edilen yasal açıdan ülkelere bağlayıcılık hükümleri içeren uluslararası bir anlaşmadır. Anlaşmanın hedefi küresel anlamda sıcaklıkta yaşanan artışının iyi bir seviyede kalmasını sağlamaktır. Böylece sıcaklık artışını uzun vadede sanayileşme öncesine göre 2°C altında olarak sınırlamayı hedeflemektedir. Küresel ısınmayı bu yüzyılın sonuna kadar 1,5°C de kalması gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü bu eşik değer aşıldığı zaman daha sık ve şiddetli kuraklıklar, sıcak hava dalgaları ve yağışları da içermek üzere çok daha şiddetli iklim değişikliği etkilerine neden olacağı riski taşımaktadır (United Nation Climate Change). İklim değişikliğine neden olan sanayilşmenin artışı ile kullanılan enerjinin fosil yakıtlardan (petrol, kömür) elde ediliyor olması dikkat edilmesi gereken en önemli konulardandır. Bu nedenle enerji talebi ihtiyacının kullanımının karşılanması için ülkelerin yenilenebilir enerjiye yönelmeleri gerektirmektedir.

Türkiye, Paris Anlaşmasına 2016 yılında New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni ile 175 ülkeden temsilcilerle beraber imzalamıştır (TC Dış İşleri Bakanlığı).

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İLİŞKİSİ

İklim değişikliği, nüfusun hızla değişmesi ile birlikte artan sorumsuz üretim ve tüketim kaynaklı insan faaliyetleri sonucunda çevresel bozulmalardan dolayı gerçekleşmektedir. Bunun yanında ülkelerin ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınması ülke refahının artması sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumsal refahın artması ülkelerin belirledikleri çevresel amaçlara ulaşmak için ek kaynak yaratılacağı anlamına gelmektedir. Toplumsal refah artışının iklim değişikliğe sebep olması ve insan yaşamını olumsuz etkilemesi olumsuz etkilemesi arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Bu ilişki insanların faaliyetlerini azaltıp toplumsal refahtan vazgeçmek veya faaliyetlerden vazgeçmeyip iklim değişikliğinin getireceği etkilere razı olacağı gibi bir durumu göstermektedir (Kılıç, 2009). Ancak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için ekonomik faaliyetlerin devam etmesi gerekmektedir. Ülkelerin kalkınma öncelikleri belirlenerek bunlarla uyumlu olacak şekilde ekonomik faaliyetlerini çevreye zarar vermeyecek politikalar ile yürütmeleri gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın, ekonomik kalkınmaya vesile olması için üretim politikalarını daha çevreye duyarlı olarak benimsenmesi ile de mümkün olabilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, doğal çevreyi koruyarak sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınma imkânı yaratacak bugünkü ihtiyaçlarımızı giderirken doğal

kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasının sağlanması ile gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma sağlayabilmek için uygulanan politikaların çevre politikaları ile birlikte belirlenmelidir (Toprak, 2006; Sadioğlu ve Ağıralan, 2020).

BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı "Ortak Geleceğimiz" raporunda sürdürülebilirliğin ekonomi, çevre ve sosyal olmak üzere üç unsuru olduğunu bildirmiştir. Bu rapora göre ekonominin içinde bulunduğu çevreden ayrı düşünülmediğini ve karşılıklı iş birliği içerisinde ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve kalkınmaya ulaşabileceği savunulmaktadır. Sürdürülebilir bir ekonomik büyümeden bahsedebilmek için ülkelerin ortak adımlar atması gerektiği ve hiçbir ülkenin diğer ülkelerden kendisini dışlayarak kalkınamayacağı raporda ele alınmıştır. Özellikle küreselleşme ile tüm ülkelerin birbirine bağlı olduğu, yapılan faaliyetlerin birbirlerini etkilediği günümüz dünyasında ülkelerin "Ortak Geleceğimiz" çağrısında bildirilen bütün sorumlulukları yerine getirerek sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve büyümenin gerçekleştirilebileceği üzerinde durulmuştur.

3. TÜRKİYE'NİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME VE KALKINMA ÇALIŞMALARINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI

Artan nüfus ile birlikte çevreye duyarsız sorumsuz üretim oranlarının artması ülkeleri çevre politikaları uygulamak yerine üretimden vazgeçme ile karşı karşıya getirmektedir. Bu da ülkeleri az gelişmişliğe doğru sürüklemekte ancak ülke içinde yaşanan fakirliği ortadan kaldırmak için yeniden çevre sorunlarına duyarsız üretim yapılmasına yöneltmektedir. Bu da ülkeleri çevre mi üretim mi konusunda ikileme sürüklemektedir. Bu nedenle ülkelerin bu kısır döngü ile karşılaşmamaları için sürdürülebilir kalkınma amaçlı özel çevre politikaları belirlemeleri büyük önem taşımaktadır (Toprak, 2006).

Çevre politikası, ülkelerin doğal çevrenin korunması ve çevre sorunları ile mücadele edilebilmesi için belirlenene hedeflere yönelik alınması gereken tedbirleri içerek ilkelerden oluşmaktadır (Durmaz, 2004). Bu anlamada çevre politikaları, hem ulusal hem de uluslararası boyutta çevreyi korumak için insan faaliyetlerinden doğan çevresel zararları azaltmak ve bertaraf etmek için belirlenene hedeflere ulaşmak için koyulan önlemleri uygulanmasını da sağlamalıdır. Bu politikalar direk çevre ile ilgili olmayıp dolaylı olarak çevreyi etkileyen ekonomi, hukuk, maliye ve sanayi politikalarını da kapsayarak çevre ile ilişkilendirilmelidir.

Türkiye'nin iklim değişikliği ve ekonomik kalkınma politikaları, hem yerel hem de Türkiye'nin dâhil olduğu uluslararası çevre protokolleri dikkate alınarak

şekillenmektedir. Bu anlamda iklim değişikliği ve çevresel sorunlar ile mücadele etme ve diğer taraftan ekonomik kalkınma sağlayabilmek için ikisi arasında dengeli politikalar uygulamaktadır.

3.1 İklim Değişikliği ile Mücadele:

Türkiye, öncelikle BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 24 Mayıs 2004 yılında taraf olmuştur. Ancak bu sözleşmeye taraf olmadan 2001 yılında iklim değişikliği ile ilgili uygulayacağı politikaları belirlemek amacıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın başkanlığında İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu oluşturmuştur. Bu kurul 2004 yılında BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne dâhil olduktan sonra bu sözleşmenin ana ilkelerine göre küresel anlamda iklim değişikliğine karşı mücadele edebilmek için kendi imkânlarının el verdiği şekilde hedefler belirleme görevi üstlenmiştir. Bu hedefler arasında küresel ısınmayı ulusal azaltma, BM sözleşmesinde belirlenen hedeflere uyum amacıyla ihtiyacı olan teknoloji ve finansman kaynağı bulabilmek için politikalar belirlemek yer almaktadır.

BM'nin belirlediği yeni iklim düzenlemesini gerçekleştirebilmek amacıyla ihtiyacı olan finans ve teknoloji desteği verilmesi talebi ileTürkiye 2015 yılında Paris Anlaşmasına imza atmıştır. 22 Nisan 2016 yılında Paris Anlaşmasına gelişmekte olan ülkeler sınıflandırmasında olduğunu beyan ederek taraf olmuş ve sera gazı emisyonlarını azaltmayı taahhüt etmiştir.

Ülkemiz İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması amacıyla uluslararası belirlenen ortak çabaların yanında kendi olanakları ile katkı sağlamak amacıyla "ulusal iklim değişikliği stratejisi" hazırlamıştır. Strateji belgesi acil çevresel sorunlara çözüm getirmek amacıyla kısa vadeli planların yanında 10 yıla yayılan daha uzun vadeli hedefleri de barındırmaktadır. Ülkemiz bir taraftan artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için iktisadi büyüme hedefleri ve bunu gerçekleştirmek için de enerji talebini karşılamaya çalışırken çevresel hedefleri gerçekleştirmeyebilir (TC Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Başkanlığı).

3.2 Yenilenebilir Enerji Yatırımları:

Enerji verimliliği; enerji kaynaklarına makul bir fiyattan aralıksız bir şekilde ulaşılabilirliğinin sağlanması, enerjide dışa bağımlı olmaktan doğan risklerin azaltılması, enerji maliyetlerinin sürdürülebilirliği ve iklim değişikliği ile mücadele edebilmek için çevrenin korunması gibi stratejik hedefleri tanımlamaktadır. Günümüzde sürdürülebilir kalkınma kavramının tüm dünya ülkelerinin ana hedefi olmasından dolayı ülkelerin enerji verimliliği çalışmaları da bu hedef doğrultusunda önemini arttırmaktadır. Sanayide kullanılan enerjinin üretilmesi ve insanlar tarafından tüketimde kullanılmasına kadar enerji

verimliliği geliştirilmesi, üretim ve tüketimde sorumsuz bir biçimde kullanılmasının önlenmesi amacıyla politikalar üretilmesi gerekmektedir. Bu amaçla Türkiye enerji verimliliği konusunda, üretim ve tüketim de kullanılan enerjinin arz güvenliği sağlamak amacıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2011 tarihinde "Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023"ni oluşturmuştur (TC Enerji Verimliliği ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, 2012).

Türkiye'de son yıllarda sürdürülebilir büyüme ve hızla artan nüfus karşısında artan talebi karşılamak için artan üretimden dolayı enerji talep artışı da çok yüksektir. Fosil yakıtların çevreye verdiği zararı hafifletmez için alternatif enerji kaynağı kullanımı önemini gitgide arttırmaktadır.

Yenilenebilir enerji, güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, biyokütle enerjisi, hidrojen enerji, jeotermal enerji, hidroelektrik enerji, dalga enerjisi, odun ve bitki artıkları gibi karbon nötr olarak doğal kaynaklardan elde edilen ve insan faaliyetleri sonucu tükenmeyip doğal olarak yenilenen kaynaklardan elde edilebilen enerji olarak tanımlanmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları çevreye zarar veren sera gazı emisyonlarının azalması için çevrenin korunmasına yardımcı olmaktadır (Özkaya, 2004).

Türkiye'de yenilenebilir enerjinin birincil enerji tüketimindeki oranı %6,5, elektrik üretimindeki oranı ise %24 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin 2023 yılı için belirlediği enerji stratejisine göre yenilenebilir enerjinin elektrik üretimindeki oranının %30'a çıkarılması hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleştirlmesi için daha fazla kullanılması düşünülen kaynak hidroelektrik enerjisidir. Ülkemizde mevcut bulunan hidroelektrik potansiyelinin tümünün kullanılması amaçlanmaktadır (Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı).

2010-2023 Türkiye İklim Değişikliği Strateji belgesinde kısa vade ve uzun vade olmak üzere hedefler belirlenmiştir. Ülkemiz yenilenebilir kaynaklardan rüzgâr enerjisi, jeotermal enerji ve güneş enerjisi bakımından zengin bir doğaya sahiptir. Bu enerji kaynaklarının kullanılmasının geliştirilmesi, gerek iklim değişikliğiyle mücadele, gerekse enerjide hem dışa bağımlılık hem de fosil yakıt kullanımının önlenmesi açılarından hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle gerekli finansman kaynakları ve üretim teknolojileri kullanılarak iklim değişikliği hedefleri gerçekleştirilebilir. Binalarda enerji verimliliğini sağlamak üzere güneş enerjisi sistemleri kullanılması konusunda destekler verilmektedir. Yenilenebilir enerji ve kömürün hazırlanması ve kullanımında çevresel etkilerini minimuma indirecek teknolojiler öncelikli olmak üzere nükleer enerji ile birlikte düşük ve sıfır emisyonlu teknolojilerinin kullanımı özendirilmektedir. 2023 yılına kadar yenilenebilir enerjinin elektrik üretimindeki payı %30'a çıkarılması hedefini gerçekleştirmek için Türkiye'nin teknik ve ekonomik hidrolik enerji potansiyeli incelenerek, rüzgârda 20.000

MW ve jeotermalde 600 MW elektrik üretim kapasitesine ulaşılması hedeflenmiştir (TC Enerji Verimliliği ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, 2012).

3.3 Yeşil Ekonomi ve Dönüşüm:

İklim değişikliklerinin ekonomiler üzerindeki etkilerini azaltmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek, çevresel riskleri ve çevreden kaynaklanan kıtlığı azaltmak amacıyla çevreyi bozmadan kalkınmayı sağlayan ekonomiye yeşil ekonomi denmektedir. Son zamanlarda araştırmaların birçoğu ekonomik büyüme için kalkınmanın iklim değişikliğinden ne kadar etkilendiği ile ilişkili olmaktadır. Ülkeler sürdürülebilir büyüme ve kalkınma ile ekonomi politikalarını ilişkilendirerek karbon emisyonlarını azaltacak şekilde politikalar yapmaları gerekmektedir. İklim değişikliklerinden en çok zarar görecek ekonomiler en az gelişmiş ülkeler olacaklardır. Çünkü tarım ve balıkçık gibi iklime duyarlı sektörler sıcaklık atışlarından en fazla etkilenen sektörler ve bu sektörlerin yoğun olduğu ülke ekonomileri de en fazla etkilenen ekonomilerdir (Farajzadeh ve diğ., 2023).

Yeşil ekonominin ekonomik boyut, sosyal boyut ve çevresel boyut olmak üzere üç farklı boyutu mevcuttur. Yeşil ekonominin bu üç boyutu ilgilendiren doğal kaynakların verimliliğinin sağlanması, sosyal eşitlik ve adil gelir dağılımının artırılması ayrıca ekolojik esnekliğin korunması olarak amaçları mevcuttur. Belirlenen amaçlar dahilinde yeşil ekonomi ve yeşil dönüşümü benimseyen ülkelerin iş, gelir ve sağlık açısından iyileşmesi, karbon salınımının azaltılması ve hem üretimde hem de tüketimde yeşil dönüşüm sürecinde politikaların uygulanmasına dahil edilmesi gerekmektedir (Al, 2019).

Türkiye hazırlamış olduğu 2022-2024 yıllarını içeren Orta Vadeli Program hazırlamış ve bu programda yeşil dönüşüm ve yeşil ekonomiye geçebilmek için politikalar tanımlanmıştır. 2019 ‘da Avrupa Yeşil Mutabakatı ile gelişmiş ülkeler önde olmak üzere küresel anlamda ekonomi politikalarının iklim değişiklikleri göz önüne alarak planlanması gerektiği bildirilmiştir. Böylece AB başta olmak üzere yeşil dönüşümün Yeşil Mutabakat Eylem Planı’nda belirlenen hedef ve yapılması gereken eylemler göz önüne alınarak ülkeler tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Yeşil dönüşüm için Türkiye’nin hazırlamış olduğu Orta Vadeli Programda endüstrilerin sanayi, ticaret, ulaştırma, çevre ve enerji alanlarında yeşil dönüşüm ve döngüsel ekonomiye geçilmesini sağlamak amacıyla finansman desteği verilecektir. Yeil dönüşümün gerçekleşmesi için Ar-Ge çalışmaları desteklenerek yeşil ekonomi için gerekli teknolojilerin geliştirilmesi sağlanacaktır. Sera gazı emisyonunu azaltan üretim teknolojileri kullanan yatırımlara destek everilerek iklim değişikliği ile mücadele eden şirketlerin rekabet gücü artacaktır. Türkiye sıfır atık uygulamalarını hem sanayileşme de hem de hane halkının kullanımın geri

dönüşümünde benimsenmesi için yaygınlaştırıcı politikalar uygulamaktadır (Temiz Enerji, 2021).

3.4 Orman Varlığının Korunması:

Ormanlar, ekolojik çevrenin en önemli öğelerinden biri olmakla beraber iklim değişikliğine neden olan çevresel faktörlere ve insanların yaşamları için hayati öneme sahiptir. Ormanlar Temiz hava, iklim değişikliği, su akışı, arazi verimliliği ve yabani hayatın belirleyicileri olarak sayılmasının yanında üretimde kullanılacak hammadde ve enerji kaynağı, kırsal arazi gibi maddi değeri yüksek ekonomik faydaları mevcuttur. Bu da sürdürülebilir kalkınma ile orman varlığının korunması arasında negatif bir ilişkinin varlığı anlamına gelmektedir.

2020 yılı sonu 2021 yılının başından beri Türkiye'deki ormanlarda tutulan karbon miktarı yaklaşık 2 milyar ton olarak hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalara göre ülkemizdeki ormanların yıllık 43 milyon ton oksijen ürettiği tespit edilmiştir (OGM, 2020). Ormanların temiz oksijen yaratma konusunda bu kadar önemli olduğu günümüz dünyasında Türkiye, ormanların korunması ve erozyonla mücadele gibi alanlarda da çalışmalar yürütmektedir**.**

Birleşmiş Milletlerin çevre koruması ve iklim değişikliğine karşı alınan bütün önlemler kapsamında alınmış kararlı uygulayan bir ülke olduğu için ormancılık alanında da uluslararası çevresel koruma müzakerelerinde süreçte yer almaktadır. Ormanlık arazilerin yok olmasının engellenmesi ormanların sağladığı ekonomik ve sosyal faydalarının bugün ve gelecekte sürdürülebilmesi için "Sürdürülebilir Orman Yönetimi" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram ilk kez, 1992 yılında Rio de Janeiro şehrinde gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma (UNCED) Konferansında ortaya çıkmıştır. Ormanların ekonomik, sosyal ve çevresel değerinin korunmasını ve zenginleştirilmesini amaçlamıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilecek her faaliyetin ormanlara etkisi izlenerek değerlendirilmesinin yapılması ve raporlanması gerekmektedir. Ülkemiz, ormanların korunması için sürdürülebilir orman yönetimi faaliyetlerini Forest Europe çerçevesinde gerçekleştirmektedir (TC Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, 2020).

Forest Europe, Türkiye'nin de dahil olduğu 46 ülke ile birlikte ormanların nasıl korunacağı, orman varlığının artırılması ve sürdürülebilir ormancılık uygulamaları ve yönetimleri konusunda ortak stratejiler geliştirmektedir (Forest Europe).

3.5 Yeşil Altyapı Yatırımları:

Avrupa Komisyonu ekonomik, sosyal ve çevresel faydalar yaratmak, çevrenin insanlığa sunduğu faydaları anlamalarına yardımcı olmak ve bu faydaların sürdürülmesini sağlayarak bu anlamda yapılacak yatırımların gerçekleşmesini sağlayan bir araç olarak yeşil altyapıyı tanımlamıştır. Yeşil altyapının sağlayacağı faydaları iklim değişikliğinin korunmasının sağlanması gibi çevresel, daha fazla yeşil alanların oluşturulması için sosyal ve istihdam yaratılması açısından da ekonomik olarak sıralanabilmektedir (Dige, 2015). Yeşil altyapı geniş çerçeveden bakıldığında doğal peyzaj alanları ile insan faaliyetleri ile bozulan ekosistemin yeniden canlandırılmasını içermektedir. Daha küçük bir çerçeveden bakıldığında ise şehirlerdeki hobi bahçeleri, küçük parklar, piknik ve eğlence için ayrılmış alanlar, gezinti yerleri, yeşil alanlar, dinlenme alanları, çocuk bahçeleri gibi yapılandırma olmayacak yerler olarak tanımlanmaktadır (Kavuran, 2022).

Türkiye, şehirlerde iklim değişikliğinin önlenmesi çevresel, ekonomik ve sosyal faydaların ülke içerisinde gerçekleştirilmesi amacıyla yeşil alanların artırılması, karbon ayak izinin azaltılması ve çevre kirliliğinin önlenmesi için toplu taşıma ağlarının genişletilmesi ve çevreye duyarlı altyapı yatırımları yapılması gibi konularda adımlar atmalıdır. Bu, çevre dostu ve sürdürülebilir şehirlerin oluşturulmasına yönelik politikaların bir parçasıdır. Çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığı bu konuda kentsel yeşil alanlar oluşturulması, kentsel altyapının diğer altyapılar ile bir bütün olarak ele alınmasını sağlayacak politikalar yapmalıdır.

SONUÇ

Küresel ısınma ve iklim değişikliği geçmişten günümüze artarak gelen dünyanın en büyük sorunu olmaktadır. Uluslararası alanda bu sorunu çözebilmek için atılan adımların ise çok da başarılı olmadığı görülmüştür. İnsan kaynaklı oluşan iklim değişikliklerini önlemek için yapılan müzakereler sadece farkındalık yaratmış henüz somut olarak sonuçlandırılan bir hedef mevcut değildir. Dünyada hızla artan nüfus, sanayileşme ve nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için enerji talebinde oluşan artış, yenilenemeyen kaynakların kullanımında da artışa neden olmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla sosyal, ekonomik ve ekolojik gibi birbirini destekleyen farklı alanları kapsamaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma sadece çevrenin korunması ile ilgili olmayıp sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için ekonomik, finansal, ticari ve sanayi alanında da politikalar belirlenmesi sağlayan bir süreçtir. Bu nedenle çevre ile ekonomik büyüme

arasındaki ilişkinin temel alınarak oluşturulan sürdürülebilir kalkınma kavramında ülkelerin kendi politikalarını alması önem arz etmektedir.

Türkiye'nin hazırladığı İklim Değişikliği Strateji Belgesi: Türkiye'de hesaplanan yıllık ortalama sıcaklığın gelecek yıllarda 2,5° ila 4°C arasında artacağı, bu artışın bölgelerde farklılıklar göstereceği bildirilmiştir. Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde 4°C', iç bölgelerde 5˚C'yi artış gerçekleştirileceği bildirmiştir. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ise 2019 yılında hazırladığı Türkiye'nin Yarınları Projesi Sonuç Raporu hazırlamıştır. Bu raporda Türkiye'deki sıcaklık artışlarının 2030'lu yılların sonuna kadar sınırlı olacağı ancak bu tarihten sonra hızla artarak kış aylarında sıcaklık artışının 4°C, yaz aylarında ise sıcaklık artışının 6°C 'ye ulaşacağını beklediklerini söylemişlerdir (Öner, 2023).

Türkiye, iklim değişiklikleri ve sürdürülebilir kalkınmaya etkilerini bertaraf etmek amacıyla birçok alanda politikalar belirlemiştir. Son zamanlarda yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmasını destekleyerek, iklim dostu bir enerji politikası oluşturmaktadır. Özellikle rüzgâr ve güneş enerjisinin yaygınlaştırılması için yatırımlarını artırmış ve bu kaynaklardan üretilecek elektrik enerjisini teşvik etmiştir. Böylece sürdürülebilir kalkınmanın ana faktörü olarak görülen enerji üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarına gereken önemin verilmesi, kaynaklarımızın çevresel standartlara uygun bir şekilde değerlendirilmesi sağlanarak hem çevre alanındaki sorumluluklar yerine getirilmiş hem de enerji arz güvenliği sağlanmış olacaktır. Ancak, Türkiye'nin belirlediği ulusal ekonomik kalkınma hedefleri ile iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri arasında denge kurma çabası, bazen bazı zorlukları beraberinde getirebilmektedir. Örneğin, enerji talebinin yüksek olması ve fosil yakıtlara olan bağımlılık, sürdürülebilirlik hedeflerini gerçekleştirmeyi zorlaştırabilir.

Türkiye, yeşil ekonominin geliştirilmesi ve sürdürülebilir bir büyüme modeli oluşturulması için çeşitli stratejiler üzerinde çalışmaktadır. Bu çerçevede, enerji verimliliğinin artırılması, sürdürülebilir tarım uygulamaları ve çevre dostu üretim yöntemleri gibi alanlarda politikalar geliştirilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve ekonomik kalkınma politikalarını dengelemek için çeşitli stratejileri bulunmaktadır. Ancak, bu politikaların uygulanması ve hedeflerin gerçekleştirilmesi sürecinde ulusal ve uluslararası iş birliği ve çabaların devamlılığı önem arz etmektedir.

REFERANSLAR

Al, İ. (2019). Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi: Türkiye için bir endeks önerisi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(1), 112-124, doi: 10.17218/hititsosbil.473413

Başoğlu, A. (2014). Küresel iklim değişikliğinin ekonomik etkileri. Sosyal bilimler dergisi, 7, 175-196.

Başoğlu, A. ve Telatar, O. M. (2013). İklim değişikliğinin etkileri: tarım sektörü üzerine ekonometrik bir uygulama. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 7-25.

Dige, G. (2015). Green infrastructure: better living through nature-based solutions. European Environment Agency Newsletter. (3). https://www.eea.europa.eu/articles/green-infrastructure-better-living-through

Doğan, S. ve Tüzer, M. (2011). Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele: Genel Yaklaşımlar ve Uluslararası Çabalar. Istanbul Journal of Sociological Studies, (44), 157-194.

Durmaz, B. (2004). Avrupa Birliğinde Çevre Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Sürecine Yönelik Gerekli Hazırlıkların Örneklerle Çalışılması. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi Uzmanlık Tezi. Ankara.

Farajzadeh, Z., Ghorbanian, E., & Tarazkar, M. H. (2023). The impact of climate change on economic growth: Evidence from a panel of Asian countries. Environmental Development, 47, 100898.

Forest Europe. https://foresteurope.org/

İklim Değişikliği Sekreteryası (UNFCCC). Kyoto Protokolü. https://unfccc.int/resource/docs/publications/caring_trk.pdf

Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC. About the IPCC. https://www.ipcc.ch/about/

Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC. AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf

Karakaya, E. ve Özçağ, A. G. M. (2001). Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliği: Uygulanabilecek İktisadi Araçların Analizi. In First conference in fiscal policy and transition economies, University of Manas.

Kavuran, D. (2022). Yeşil Altyapı sistemleri. Yeşil Altyapı. İksad Yayınevi. Ankara. 63-83.

Khan, Z., Ali, S., Dong, K., & Li, R. Y. M. (2021). How does fiscal decentralization affect CO2 emissions? The roles of institutions and human capital. Energy Economics, 94, 105060.

Kılıç, C. (2009). Küresel İklim Değişikliği Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma Çabaları ve Türkiye. Cumhuriyet Universitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS), 10(2).

Malley, C. S., Omotosho, D., Bappa, B., Jibril, A., Tarfa, P., Roman, M., ... and Lefèvre, E. N. (2021). Integration of climate change mitigation and sustainable development planning: Lessons from a national planning process in Nigeria. Environmental Science & Policy, 125, 66-75.

Öner, Ş. (2023). İklim Değişikliği Sorununun Uluslararası Gelişmeler Eşliğinde Türkiye'nin Politika ve Kurumlarına Yansıması. Ombudsman Akademik, 9(18), 13-47.

Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2020). Türkiye Orman Varlığı. https://www.ogm.gov.tr/tr/ormanlarimiz-sitesi/TurkiyeOrmanVarligi/Yayinlar/2020%20T%C3%BCrkiye%20Orman%20Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf

Özkaya, S. Y. (2004). Yenilenebilir Enerji Kaynakları. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi. 14. Sayı. https://www.mfa.gov.tr/yenilenebilir-enerji-kaynaklari.tr.mfa#:~:text=T%C3%BCrkiye'nin%2C%20hidroenerji%2C%20jeotermal,%C5%9Fansl%C4%B1%20b%C3%B6lgelerinden%20birinde%20yer%20almaktad%C4%B1r.

Sadioğlu, U. ve Ağıralan, E. (2020). İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP25). Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(Ek Sayı-1), 361-385.

TC Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Başkanlığı. Sözleşme ve Protokoller. https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33

TC Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Başkanlığı. Strateji Belgeleri. https://iklim.gov.tr/strateji-belgeleri-i-20

TC Dış işleri Bakanlığı. Kyoto Protokolü. https://www.mfa.gov.tr/kyoto-protokolu.tr.

TC Dış işleri Bakanlığı. Paris Anlaşması. https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa

TC Enerji Verimliliği ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı. (2012). Enerji Verimliliği Strateji Belgesi. https://enerjiapi.enerji.gov.tr//Media/Dizin/HIGM/tr/Mevzuat/Enerji_Verimlililigi/English/761728-energy2.pdf

TC Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2020). Türkiye Orman Varlığı. https://www.ogm.gov.tr/tr/ormanlarimiz-

sitesi/TurkiyeOrmanVarligi/Yayinlar/2020%20T%C3%BCrkiye%20Orman%20Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf

TC Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. (2020). Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri Türkiye Raporu 2019. https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/SurdurulebilirOrmanYonetimi/2019%20SOY%20K.G%20T%C3%9CRK%C4%B0YE%20RAPORU.pdf

Temiz Enerji Haber Portalı. (2021). Türkiye, yeşil ekonomiye geçiş sürecine ilişkin politika ve tedbirler belirledi. https://temizenerji.org

Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir kalkinma çevresinde çevre politikalari ve mali araçlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2), 146-169.

Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı. Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği. https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/yenilenebilirnerji_ve_enerjiverimliligi/

UN Environmental Programme.*Climate Acion*. https://www.unep.org/topics/climate-action

United Nation Climate Change. The Paris Agreement, What is the Paris Agreement? https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement

Uzmen, Reşat. (2007). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği İnsanlığı Bekleyen Büyük Felaket mi? 1. Baskı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Yaylalı, B. (2009). Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde İklim Değişikliği, Diğer Çevre Sorunlarıyla Etkileşimi Ve Türkiye Analizi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Tezi.